

УДК 338.242:341.231

DOI: <https://doi.org/10.32782/CMI/2026-17-2>

Дика О.С.

кандидат економічних наук, доцент,
Державний університет «Житомирська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0800-3498>

ІНСТИТУЦІЙНІ МОДЕЛІ ВНУТРІШНЬОФІРМОВОГО ЕКСПОРТНОГО КОНТРОЛЮ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Метою дослідження є аналіз моделей внутрішньофірмових систем експортного контролю та визначення їх ролі у забезпеченні законності міжнародних передач озброєнь і зміцненні воєнно-економічної безпеки держави. Методика дослідження ґрунтується на застосуванні системного та порівняльного підходів, аналізі наукових праць вітчизняних і зарубіжних дослідників, а також узагальненні відкритих аналітичних і нормативних матеріалів міжнародних організацій у сфері експортного контролю. У результаті дослідження виокремлено основні моделі внутрішньофірмових систем експортного контролю, визначено їхні характерні особливості, переваги та обмеження, а також обґрунтовано зростання ролі корпоративної відповідальності й програм відповідності у зниженні ризиків незаконних трансферів озброєнь. Практична значущість отриманих результатів полягає у можливості їх використання під час удосконалення національної системи експортного контролю, розроблення внутрішньофірмових програм відповідності на підприємствах оборонно-промислового комплексу та формування рекомендацій для державних органів у сфері експортного контролю.

Ключові слова: внутрішньофірмова система експортного контролю, експортний контроль, торгівля озброєннями, корпоративна відповідальність, комплаєнс, воєнно-економічна безпека, нерозповсюдження озброєнь.

Dyka Olena

Zhytomyr Polytechnic State University

INSTITUTIONAL MODELS OF INTRA-FIRM EXPORT CONTROL AND THEIR SIGNIFICANCE FOR NATIONAL SECURITY

The purpose of this study is to analyze the models of internal export control systems implemented at the company level and to determine their role in ensuring the legality of international transfers of arms, military equipment, and dual-use goods, as well as in strengthening a state's military-economic security. Particular attention is paid to the growing importance of corporate responsibility within complex global supply chains and under conditions of increased security risks. The research methodology is based on a combination of systemic, structural-functional, and comparative approaches. The study employs analysis and synthesis of scientific publications by domestic and foreign scholars, examination of open-access analytical reports and policy papers produced by international organizations, and a comparative assessment of national and supranational regulatory frameworks governing export control. This methodological approach makes it possible to identify common and distinctive features of internal export control models operating in different regulatory environments. As a result of the study, the main models of internal export control systems are identified and characterized, including centralized state-oriented, hybrid, and compliance-based models. Their key features, advantages, and limitations are determined, with particular emphasis on the role of internal compliance programs in mitigating the risks of illegal or unauthorized transfers of controlled items. The research demonstrates that effective internal export control systems contribute to improved transparency, enhanced risk management, and better coordination between public authorities and private entities involved in defense-related activities. The practical significance of the results lies in their applicability to the improvement of national export control systems and the development of internal compliance programs at defense industry enterprises. The findings may be used by government bodies responsible for export control, as well as by companies engaged in international arms trade, to enhance regulatory compliance, reduce security risks, and strengthen trust between the state and business sector in the field of export control.

Keywords: internal export control system, export control, arms trade, corporate compliance, corporate responsibility, military-economic security, non-proliferation.

Постановка проблеми. В умовах зростання глобальних безпекових загроз, транснаціоналізації оборонного виробництва та ускладнення ланцюгів постачання товарів військового призначення та подвійного використання недостатньо лише державних механізмів контролю для забезпечення належного рівня безпеки. У зв'язку з цим, особливої актуальності набуває питання ефективного функціонування внутрішньофірмових систем експортного контролю суб'єктів господарювання, які є ключовим фактором у запобіганні незаконному або ж небажаному розповсюдженню чутливих товарів. Зважаючи на це, внутрішньофірмова система експортного контролю є самостійним інсти-

туційним елементом реалізації державного експортного контролю, який поєднує правові, організаційні та управлінські компоненти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання внутрішньофірмових систем експортного контролю вивчалось переважно в межах досліджень, присвячених міжнародним режимам нерозповсюдження, державному експортному контролю та корпоративному комплаєнсу. Значний внесок у формування теоретичних засад відповідальності у сфері торгівлі озброєннями зробили М. Бромлі, Н. Купер, Н. Холтом [16], М. Калдор [21], Б. Ісах, Кеквоп К. [20], Стоул Р. [23], Андруконіс Т. [14], Бреді Л.Дж. [15], Р. Трайбуса [24].

У вітчизняній науковій думці проблема внутрішньофірмових систем експортного контролю розкривається переважно через призму державного управління та забезпечення національної безпеки у працях таких дослідників, як: В.П. Горбулін, А.Б. Качинський [3], О.С. Власюк, [2], Г.П. Ситник [12], О.М. Суходоля [13], В. Богданович, В. Муженко, Луцький О. [1], І.С. Руснак [11], В.В. Мироненко [6], а також у наукових дослідженнях, пов'язаних із діяльністю органів державного експортного контролю та оборонно-промислового комплексу України.

В українській науковій думці проблема внутрішньофірмових систем експортного контролю розкривається переважно через призму державного управління та забезпечення національної безпеки. Праці вітчизняних дослідників акцентують увагу на інституційній ролі Державної служби експортного контролю України, обов'язковості атестації ВФСЕК та її значенні для запобігання витоку військових технологій у воєнних умовах.

Водночас питання співвідношення державного контролю та корпоративної автономії у наукових дослідженнях залишається дискусійним і потребує подальшого розвитку.

Формування цілей статті (постановка завдання). Цілями статті є узагальнити зарубіжний і вітчизняний досвід формування та впровадження моделей внутрішньофірмового експортного контролю; визначити основні елементи, функції та механізми внутрішньофірмових систем експортного контролю в контексті взаємодії держави й суб'єктів господарювання; здійснити порівняльний аналіз ключових моделей внутрішньофірмового експортного контролю з урахуванням особливостей національних і наднаціональних режимів регулювання; а також обґрунтувати напрями удосконалення внутрішньофірмових систем експортного контролю з метою зниження ризиків незаконних трансферів та посилення воєнно-економічної безпеки держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зростання ролі внутрішньофірмових систем експортного контролю зумовлене посиленням міжнародних режимів нерозповсюдження, екстериторіальним характером окремих національних режимів контролю, зокрема США, а також прагненням держав інтегрувати принципи комплаєнсу й управління ризиками у сферу оборонно-промислової діяльності. Для України, яка функціонує в умовах повномасштабної війни та інтенсивної військово-технічної взаємодії з іноземними партнерами, питання формування та розвитку внутрішньофірмової системи експортного контролю набуває не лише правового чи економічного, а насамперед безпечового значення. Саме тому аналіз існуючих моделей внутрішньофірмових систем експортного контролю та їх порівняння є важливим науковим завданням, що має як теоретичне, так і прикладне значення (табл. 1).

Аналіз підходів щодо регулювання, організації та функціонування внутрішньофірмової системи експортного контролю свідчить про те, що дана система

Таблиця 1

Порівняльна характеристика внутрішньофірмових систем експортного контролю		
Україна	Європейський Союз	США
1	2	3
Нормативне забезпечення внутрішньофірмової системи експортного контролю		
Закон України «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання» [5]; підзаконні акти КМУ [7, 8, 9, 10]; методичні рекомендації Держекспортконтролю	Регламент (ЄС) 2021/821 щодо контролю експорту, транзиту, брокерства та технічної допомоги товарів подвійного використання [22]; національні нормативні акти	ITAR (22 CFR Parts 120-130) [19]; EAR (15 CFR Parts 730-774) [17]; Export Control Reform Act [18]
Обов'язковість внутрішньофірмової системи експортного контролю		
Обов'язкова для підприємств, що здійснюють міжнародні передачі контрольованих товарів	Формально не уніфікована, але фактично обов'язкова через вимоги комплаєнсу та відповідальність експортерів	Обов'язкова; відсутність ефективної системи комплаєнсу розглядається як обтяжуюча обставина
Компетентний державний орган		
Державна служба експортного контролю України	Національні компетентні органи держав-членів ЄС; координація на рівні Єврокомісії	Directorate of Defense Trade Controls (DDTC) – Управління з контролю за торгівлею оборонною продукцією; Department of Commerce (DoC) – Міністерство торгівлі сполучених штатів Америки
Структура внутрішньофірмової системи експортного контролю		
Внутрішній підрозділ або відповідальна особа; положення про ВФСЕК; внутрішні регламенти	Програма внутрішньої відповідності (Internal Compliance Programme, ICP), рекомендована Єврокомісією ¹	Export Management and Compliance Program (EMCP) – Програма управління експортом та дотримання вимог ² (з чіткою ієрархією відповідальності)
Документальне забезпечення внутрішньофірмової системи експортного контролю		
Положення про ВФСЕК; посадові інструкції; внутрішні накази; журнали обліку; звітність	Політика експортного контролю; процедури due diligence; внутрішні інструкції	Compliance Manual; класифікаційні рішення; процедури ліцензування; програми навчання персоналу

Продовження таблиці 1

1	2	3
Класифікація товарів		
Національні контрольні списки, гармонізовані з міжнародними режимами	Єдиний список товарів подвійного використання ЄС (Annex I до Регламенту 2021/821)	USML (ITAR) та CCL (EAR)
Ліцензування		
Індивідуальні, генеральні та разові дозволи	Національні та загальноєвропейські генеральні ліцензії	Індивідуальні та загальні ліцензії; рестрація експортерів
Внутрішній контроль і аудит		
Періодичні перевірки Держекспортконтролю; державна атестація ВФСЕК	Самоаудит підприємства; національні перевірки; акцент на превентивний контроль	Обов'язкові внутрішні аудити; можливі перевірки та розслідування федеральними органами
Відповідальність за порушення		
Адміністративна та кримінальна відповідальність; анулювання дозволів	Адміністративні та кримінальні санкції відповідно до національного права	Високі штрафи, кримінальна відповідальність, екстериторіальна дія
Роль внутрішньофірмової системи експортного контролю у системі безпеки		
Інструмент забезпечення національної та міжнародної безпеки, запобігання неконтрольованому обігу зброї	Частина спільної політики безпеки ЄС та міжнародних зобов'язань	Ключовий елемент національної безпеки та зовнішньополітичного впливу США
Рівень формалізації та деталізації		
Високий рівень державної регламентації	Комбінована модель: наднаціональні норми + національна імплементація	Максимальна деталізація процедур та жорсткий контроль виконання

в Україні, ЄС та США має спільну безпекову природу, однак відрізняється за:

- ступенем інституційної автономії суб'єктів господарювання;
- рівнем державного втручання;
- жорсткістю відповідальності.

Українська модель внутрішньофірмової системи експортного контролю характеризується високим рівнем централізованого державного контролю та формалізованою процедурою атестації внутрішньофірмової системи експортного контролю, що відповідає логіці забезпечення національної безпеки в умовах воєнного стану. Дана модель формується в межах централізованої системи державного регулювання, де ключову роль відіграє Державна служба експортного контролю України. Для оборонних підприємств внутрішньофірмова система експортного контролю є обов'язковою складовою господарської діяльності, а її наявність та ефективність підтверджується шляхом державної атестації. Такий підхід обумовлений специфікою безпекового середовища, в якому функціонує Україна, зокрема умовами повномасштабної війни, високим рівнем воєнно-технічної взаємодії з іноземними партнерами та необхідністю запобігання витоку відповідних технологій. Водночас домінування державного контролю зумовлює формалізований характер внутрішньофір-

мової системи експортного контролю, де суб'єкт господарювання виступає виконавцем регуляторних вимог, а не автономним носієм експортної діяльності.

На відміну від України, європейська модель внутрішньофірмової системи експортного контролю ґрунтується на поєднанні наднаціонального регулювання та національної імплементації. Регламент (ЄС) 2021/821 формує єдині правові рамки контролю за експортом товарів подвійного використання, водночас залишаючи державам-членам простір для визначення механізмів реалізації та контролю. У цьому контексті внутрішньофірмова система експортного контролю розглядається як корпоративна програма відповідності, що є елементом загальної системи управління ризиками на підприємстві. Для оборонних підприємств Європейського Союзу внутрішньофірмова система експортного контролю виконує не лише функцію дотримання законодавства, а й репутаційну та стратегічну функцію, оскільки рівень комплаєнсу безпосередньо впливає на доступ до міжнародних ринків, участь у спільних оборонних проєктах та програмах Європейського оборонного агентства³.

Програма управління експортом та дотримання вимог, що функціонують на оборонних підприємствах США, характеризуються чіткою ієрархією відповідальності та розвинутими процедурами внутрішнього

¹ Програма внутрішньої відповідності (ПВК) описує заходи внутрішнього контролю, необхідні для моніторингу дотримання законодавства про експортний контроль. Вона слугує внутрішнім посібником, що детально описує такі питання, як внутрішні протоколи та процедури, що застосовуються для вирішення всіх ризиків, пов'язаних з експортним контролем. (Джерело: <https://www.government.nl/topics/export-controls-of-strategic-goods/question-and-answer/what-is-an-internal-compliance-programme-icp-and-when-do-i-need-one>)

² ЕМСР – це структурована система, розроблена для забезпечення дотримання експортних правил США, зменшення ризиків та оптимізації рішень, пов'язаних з експортом. ЕМСР допомагає компаніям уникнути порушень, штрафів та шкоди репутації, водночас забезпечуючи дотримання експортних законів та правил. ЕМСР включає зобов'язання керівництва, оцінку ризиків, інструкції з дотримання вимог, навчання, перевірку, ведення обліку, аудити, звітність та коригувальні дії. Дотримання ЕМСР контролює Бюро промисловості та безпеки (BIS) при Міністерстві торгівлі США. Переваги впровадження ЕМСР включають зниження ризиків недотримання вимог, покращення репутації, операційну ефективність та можливість виходу на нові ринки. (Джерело: <https://www.ctp-inc.com/articles/building-a-robust-export-management-compliance-program-emcr>)

³ Європейське оборонне агентство (EDA) було створено у 2004 році. Воно допомагає 27 державам-членам (усі країни ЄС) розвивати їхні військові ресурси; сприяє співпраці, запускає нові ініціативи та впроваджує рішення для покращення оборонних можливостей; допомагає державам-членам, які бажають цього, розвивати спільні оборонні можливості; є ключовим фактором у розвитку можливостей, що лежать в основі Спільної політики безпеки та оборони ЄС (СПБО).

аудиту. Норми ITAR та EAR мають екстериторіальний характер, що фактично поширює особливості, характерні для американської моделі внутрішньофірмової системи експортного контролю на іноземні компанії, залучені до ланцюгів постачання американської військової продукції.

У такій моделі внутрішньофірмова система експортного контролю перетворюється на інструмент стратегічного впливу, що сприяє:

- забезпеченню національної безпеки Сполучених Штатів Америки;

- підтримці глобального військово-політичного домінування Сполучених Штатів Америки.

Функціонування внутрішньофірмових систем експортного контролю на оборонних підприємствах є ключовим інституційним елементом реалізації державної політики у сфері міжнародних передач товарів військового призначення та подвійного використання. У контексті забезпечення національної безпеки внутрішньофірмова система експортного контролю виконує наступні функції:

- регуляторна (полягає у забезпеченні дотримання вимог національного законодавства та міжнародних зобов'язань держави у сфері міжнародних передач товарів військового призначення та подвійного використання; реалізується шляхом внутрішньої нормативної деталізації експортно-контрольних процедур, встановлення алгоритмів ідентифікації підконтрольних товарів, перевірки кінцевого використання, а також внутрішнього погодження зовнішньоекономічних операцій) [5]; у цьому контексті внутрішньофірмова система експортного контролю виступає інструментом внутрішньої регламентації процедур, які забезпечують правове підкріплення дій підприємства та знижують ризик порушення режимів експортного контролю;

- превентивна (спрямована на недопущення незаконного або несанкціонованого поширення зброї, військових технологій і чутливих товарів подвійного використання) [5]; через механізми внутрішньої перевірки та ризик-орієнтованого аналізу та навчання персоналу внутрішньофірмова система експортного контролю формує здатність суб'єкта господарювання власними силами запобігати правопорушенням ще на стадії планування зовнішньоекономічної діяльності, не покладаючись виключно на зовнішній контроль.

- стабілізаційна (проявляється у забезпеченні прогнозованості та безперервності діяльності оборонних підприємств в умовах підвищених безпекових та геополітичних ризиків) [5]; наявність ефективної ВФСЕК знижує ймовірність застосування до підприємства санкцій, що, у свою чергу, сприяє збереженню репутації та можливості функціонування на міжнародному ринку у довгостроковій перспективі;

- інтеграційна (полягає у поєднанні вимог експортного контролю з іншими внутрішніми системами управління підприємства, зокрема системами комплаєнсу, управління ризиками, інформаційної безпеки та корпоративного контролю) [5]; така інтеграція свідчить про те, що експортний контроль є складовою загальної стратегії безпеки та відповідального ведення господарської діяльності у сфері оборонної промисловості;

- комунікаційна (забезпечує ефективну взаємодію на різних рівнях: з одного боку – між структурними підрозділами суб'єкта господарювання; з іншого – між

суб'єктом господарювання і централізованими органами державного експортного контролю) [4]; реалізація функції, пов'язана з акумулюванням та передачею інформації через формування звітності та внутрішнього інформування внутрішньофірмової системи експортного контролю сприяє забезпеченню ефективних управлінських рішень, пов'язаних з міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання.

Вищеописані функції підтверджують, що внутрішньофірмова система експортного контролю має розглядатись як ключовий інституційний механізм реалізації державної експортно-контрольної політики на рівні суб'єкта господарювання, ефективність якої напряму впливає на спроможність держави реалізовувати міжнародні зобов'язання щодо нерозповсюдження озброєнь, та підтримувати стабільність міжнародного контролю за обігом товарів військового призначення та подвійного використання, а також забезпечувати національну безпеку в цілому.

Порівняльний аналіз моделей внутрішньофірмових систем експортного контролю України, Європейського Союзу та Сполучених Штатів Америки дозволяє виявити відмінності інституційних підходів, ступінь залучення держави до контрольних процедур та роль суб'єкта господарювання як суб'єкта реалізації безпекових функцій.

Порівняльний аналіз свідчить, що ключова відмінність між досліджуваними моделями полягає у співвідношенні державного регулювання та корпоративної автономії. Якщо в Україні ВФЕК є передусім елементом державного контролю, то в ЄС і США вона поступово трансформується у складову корпоративної безпекової культури підприємства. Водночас усі три моделі об'єднують розуміння ВФЕК як критично важливого інструменту забезпечення національної та міжнародної безпеки, особливо в умовах зростання гібридних загроз, транснаціоналізації оборонного виробництва та ускладнення глобальних ланцюгів постачання.

Результати аналізу моделей внутрішньофірмової системи експортного контролю України, країн Європейського Союзу та Сполучених Штатів Америки підтверджують, що ефективна внутрішньофірмова система експортного контролю є невід'ємною складовою національної безпеки держави, забезпечуючи узгодження економічних інтересів оборонних підприємств із завданнями воєнної, політичної та міжнародної безпеки, а також сприяючи виконанню міжнародних зобов'язань у сфері нерозповсюдження зброї.

Висновки. Внутрішньофірмова система експортного контролю виступає невід'ємним інституційним елементом сучасної архітектури забезпечення національної безпеки держави, особливо в умовах зростання глобальних безпекових ризиків, ускладнення міжнародних ланцюгів постачання та транснаціоналізації оборонного виробництва. Внутрішньофірмовий рівень експортного контролю доповнює державні механізми регулювання, забезпечуючи практичну реалізацію вимог законодавства та міжнародних зобов'язань безпосередньо на рівні суб'єкта господарювання.

Порівняльний аналіз моделей внутрішньофірмових систем експортного контролю України, Європейського Союзу та Сполучених Штатів Америки засвідчив, що попри спільну безпекову природу, зазначені моделі

істотно різняться за ступенем державного втручання, рівнем автономії підприємств та характером відповідальності за порушення режимів експортного контролю.

Ефективна внутрішньофірмова система експортного контролю виконує комплекс регуляторних, превентивних, стабілізаційних, інтеграційних та комунікаційних функцій, забезпечуючи зниження ризиків незаконних або несанкціонованих трансферів товарів військового призначення та подвійного використання. Її функціонування сприяє підвищенню прозорості зовнішньоекономічної діяльності оборонних підприємств, зміцненню довіри з боку державних органів і міжнародних партнерів, а також збереженню регу-

таційної та економічної стійкості суб'єктів господарювання. У цьому контексті подальший розвиток внутрішньофірмових систем експортного контролю в Україні доцільно розглядати не лише як інструмент державного нагляду, а і як перспективний напрям формування корпоративної відповідальності та інтеграції елементів ризик-орієнтованого управління і комплаєнсу, що дозволить поєднати потреби національної безпеки з завданнями сталого розвитку оборонно-промислового комплексу та поступової гармонізації українських підходів із провідними міжнародними практиками без послаблення контролю над критично важливими військовими технологіями.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Богданович В., Муженко В., Луцький О. Концепція забезпечення воєнної безпеки України на основі оцінювання та прогнозування ризиків реалізації кризових сценаріїв. *Збірник наукових праць Національної академії державної прикордонної служби України. Серія: військові та технічні науки*. 2023. № 4 (93). С. 4–19.
2. Власюк О.С. Національна безпека України: еволюція проблем внутрішньої політики: Вибрані наукові праці. Київ : НІСД, 2016. 528 с. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2017-01/Vlasuk-fin-99d56.pdf>
3. Горбулін В.П., Качинський А.Б. Стратегічне планування: вирішення проблем національної безпеки: монографія. Київ : Нац. ін-т стратег. досліджень, 2011. 286 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2011-07/Gorbulin_Kachynsky-e2dd0.pdf
4. Документи для проведення державної атестації (переатестації). URL: https://dsecu.gov.ua/ua/systema-vfek_documenty-atestacii
5. Закон України Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання № 549-IV від 20.02.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/549-15#Text>
6. Мироненко В. Міжнародна політика договірного регулювання недопущення використання ракетно-ядерних озброєнь. *Просторовий розвиток*. 2023. № 3. С. 197–205. URL: <http://spd.knuba.edu.ua/article/view/283306>
7. Постанова КМУ «Про затвердження Положення про Державну службу експортного контролю України» від 31.03.2015 р. № 159. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/159-2015-%D0%BF#Text>
8. Постанова КМУ «Про затвердження Порядку здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення» від 20.11.2003 р. № 1807. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1807-2003-%D0%BF#Text>
9. Постанова КМУ «Про затвердження Порядку здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів подвійного використання» від 28.01.2004 р. № 86. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/86-2004-%D0%BF#Text>
10. Постанова КМУ «Про перелік товарів, на міжнародні передачі (імпорт) яких не поширюється дія Закону України “Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання” у період воєнного стану на території України» від 09.12.2022 р. № 1378. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1378-2022-%D0%BF#Text>
11. Руснак І.С., Петренко А.Г., Яковенко А.В., Романюк І.М., Кохно В.Д. Оборонне планування на основі спроможностей: особливості та перспективи впровадження. *Наука і оборона*. 2017. № 2. С. 3–10. URL: <http://nio.nuou.org.ua/article/view/176927>
12. Ситник Г.П. Державне управління у сфері національної безпеки (концептуальні та організаційно-правові засади): Підручник. Київ : НАДУ, 2011. 730 с. URL: <https://nmc.dsns.gov.ua/upload/1/6/3/7/9/2019-9-14-sitnik-du.pdf>
13. Суходоля О. М. Захист критичної інфраструктури: сучасні виклики та пріоритетні завдання сектору безпеки. *Науковий часопис Академії національної безпеки*. 2017. № 1–2. С. 50–80. URL: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgi/irbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=nivanb_2017_1-2_7
14. Andrukonis T. Compliance guidelines: How to develop an effective export management and compliance program and manual. URL: <https://www.k-state.edu/comply/research-security/resources/compliance-guidelinesup.pdf>
15. Brady L.J. Extraterritorial application of U.S. export controls on oil and gas technology and equipment. URL: <https://www.cia.gov/readingroom/docs/CIA-RDP84B00049R000500970005-1.pdf>
16. Bromley M., Cooper N., Holtom P. The UN Arms Trade Treaty: arms export controls, the human security agenda and the lessons of history. *International Affairs*. 2012. Vol. 5. PP. 1029–1048. URL: https://ciaotest.cc.columbia.edu/journals/riia/v88i5/f_0026231_21490.pdf
17. Export Administration Regulation (EAR) (15 CFR Parts 730–774). URL: <https://www.bis.gov/regulations/ear>
18. Export Control Reform Act of 2018 (HR5040)15.02.2018. URL: <https://www.congress.gov/bill/115th-congress/house-bill/5040>
19. International Traffic in Arms Regulations (ITAR), 22 CFR, Parts 120–130. URL: <https://ntrl.ntis.gov/NTRL/dashboard/searchResults/titleDetail/PB2004107212.xhtml>
20. Isah B., Kekwop K. Arms Control: The Economic, Military and Political Issues. *International Journal of Research and Innovation in Social Science (IJRISS)*. 2021. Vol. V, Is. V. PP. 114–119.
21. Kaldor M. *Global Insecurity: Arms Production and the Spread of Military Power*. London: I.B. Tauris, 1981. 244 p.
22. Regulation (EU) 2021/821 of the European Parliament and of the Council of 20 May 2021 setting up a Union regime for the control of exports, brokering, technical assistance, transit and transfer of dual-use items (recast). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32021R0821>
23. Stohl R. Understanding the Role of U.S. Industry in the Arms Trade Treaty. URL: https://www.stimson.org/wp-content/files/file-attachments/US%20Industry%20and%20ATT_Web_0.pdf
24. Trybus M. The new European Defence Agency: a contribution to a common European security and defence policy and a challenge to the Community acquis? *Common Market Law Review*. 2006. Vol. 43. PP. 667–703. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3716790

REFERENCES

1. Bohdanovych, V., Muzhenko, V. & Lutsyki O. (2023) Kontseptsiia zabezpechennia voiennoi bezpeky Ukrainy na osnovi otsiniuvannia ta prohnozuvannia ryzykiv realizatsii kryzovykh stsenariiv [The concept of ensuring the military security of Ukraine based on the assessment and forecasting of the risks of the implementation of crisis scenarios]. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy – Collection of scientific works of the National Academy of the State Border Service of Ukraine*, vol. 4 (93), pp. 4–19 (in Ukrainian)
2. Vlasiuk, O.S. (2016) Natsionalna bezpeka Ukrainy: evoliutsiia problem vnutrishnoi polityky [National security of Ukraine: the evolution of domestic policy problems]. *Vybr. nauk. pratsi Kyiv: NISD*, 528 p. Available at: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2017-01/Vlasuk-fin-99d56.pdf> (in Ukrainian)
3. Horbulin, V.P. & Kachynskyi, A.B. (2011) Stratehichne planuvannia: vyrishennia problem natsionalnoi bezpeky [Strategic planning: solving national security problems.]. *Kyiv: Nats. in-t strateh. doslidzhen*, 286 p. Available at: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2011-07/Gorbulin_Kachynsky-e2dd0.pdf (in Ukrainian)
4. Dokumenty dlia provedennia derzhavnoi atestatsii (pereatestatsii) [Documents for conducting state certification (re-certification)]. Available at: https://dsecu.gov.ua/ua/systema-vfek_documenty-atestatsii (in Ukrainian)
5. Zakon Ukrainy “Pro derzhavnyi kontrol za mizhnarodnymi peredachamy tovariv viiskovoho pryznachennia ta podviinoho vykorystannia” № 549-IV vid 20.02.2003 r. [Law of Ukraine “On State Control over International Transfers of Military and Dual-Use Goods” No. 549-IV of 20.02.2003]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/549-15#Text> (in Ukrainian)
6. Myronenko, V. (2023) Mizhnarodna polityka dohovirnogo rehuliuвання nedopushchennia vykorystannia raketno-yadernykh ozbroien [International Policy of Treaty Regulation of Non-Admission of the Use of Nuclear Missile Weapons]. *Prostorovi rozvytok – Spatial Development*, vol. 3, pp. 197–205. Available at: <http://spd.knuba.edu.ua/article/view/283306> (in Ukrainian)
7. Postanova KМУ “Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Derzhavnu sluzhbu eksportnoho kontroliu Ukrainy” vid 31.03.2015 r. № 159 [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On Approval of the Regulations on the State Export Control Service of Ukraine” dated 31.03.2015 No. 159]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/159-2015-%D0%BF#Text> (in Ukrainian)
8. Postanova KМУ “Pro zatverdzhennia Poriadku zdiisnennia derzhavnogo kontroliu za mizhnarodnymi peredachamy tovariv viiskovoho pryznachennia” vid 20.11.2003 r. № 1807 [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On Approval of the Procedure for State Control over International Transfers of Military Goods” dated 20.11.2003 No. 1807]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1807-2003-%D0%BF#Text> (in Ukrainian)
9. Postanova KМУ “Pro zatverdzhennia Poriadku zdiisnennia derzhavnogo kontroliu za mizhnarodnymi peredachamy tovariv podviinoho vykorystannia” vid 28.01.2004 r. № 86 [Resolution of the KМУ “On the Approval of the Procedure for the Implementation of State Control for International Transfers of Goods for Subsidiary Use” dated 28.01.2004, No. 86]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/86-2004-%D0%BF#Text> (in Ukrainian)
10. Postanova KМУ “Pro perelik tovariv, na mizhnarodni peredachi (import) yakykh ne poshyriuietsia diia Zakonu Ukrainy “Pro derzhavnyi kontrol za mizhnarodnymi peredachamy tovariv viiskovoho pryznachennia ta podviinoho vykorystannia” u period voiennoho stanu na terytorii Ukrainy” vid 09.12.2022 r. № 1378 [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On the List of Goods, the International Transfers (Imports) of which are Not Subject to the Law of Ukraine “On State Control over International Transfers of Military and Dual-Use Goods” during the Period of Martial Law on the Territory of Ukraine” dated 09.12.2022 No. 1378]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1378-2022-%D0%BF#Text> (in Ukrainian)
11. Rusnak, I.S., Petrenko, A.H., Yakovenko, A.V., Romaniuk, I.M. & Kokhno, V.D. (2017) Oboronne planuvannia na osnovi spromozhnosti: osoblyvosti ta perspektyvy vprovadzhennia [Capability-based defense planning: features and prospects for implementation]. *Nauka i oborona – Science and defense*, vol. 2, pp. 3-10. Available at: <http://nio.nuou.org.ua/article/view/176927> (in Ukrainian)
12. Sytnyk, H.P. (2011) Derzhavne upravlinnia u sferi natsionalnoi bezpeky (kontseptualni ta orhanizatsiino-pravovi zasady) [State administration in the sphere of national security (conceptual and organizational and legal principles)]. *Kyiv: NADU*. 730 p. Available at: <https://nmc.dns.gov.ua/upload/1/6/3/7/9/2019-9-14-sitnik-du.pdf> (in Ukrainian)
13. Sukhodolia, O.M. (2017) Zakhyst krytychnoi infrastruktury: suchasni vyklyky ta priorytetni zavdannia sektoru bezpeky [Critical infrastructure protection: modern challenges and priority tasks of the security sector]. *Naukovyi chasopys Akademii natsionalnoi bezpeky – Scientific journal of the Academy of National Security*, vol. 1–2, pp. 50–80. Available at: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis.64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=nivanb_2017_1-2_7 (in Ukrainian)
14. Andrukonis, T. Compliance guidelines: How to develop an effective export management and compliance program and manual. Available at: <https://www.k-state.edu/comply/research-security/resources/compliance-guidelinesup.pdf>
15. Brady, L.J. Extraterritorial application of U.S. export controls on oil and gas technology and equipment. Available at: <https://www.cia.gov/readingroom/docs/CIA-RDP84B00049R000500970005-1.pdf>
16. Bromley, M., Cooper, N. & Holtom, P. (2012) The UN Arms Trade Treaty: arms export controls, the human security agenda and the lessons of history. *International Affairs*, vol. 5, pp. 1029–1048. Available at: https://ciaotest.cc.columbia.edu/journals/riia/v88i5/f_0026231_21490.pdf
17. Export Administration Regulation (EAR) (15 CFR Parts 730–774). Available at: <https://www.bis.gov/regulations/ear>
18. Export Control Reform Act of 2018 (HR5040)15.02.2018. Available at: <https://www.congress.gov/bill/115th-congress/house-bill/5040>
19. International Traffic in Arms Regulations (ITAR), 22 CFR, Parts 120–130. Available at: <https://ntrl.ntis.gov/NTRL/dashboard/searchResults/titleDetail/PB2004107212.xhtml>
20. Isah, B. & Kekwop, K. (2021) Arms Control: The Economic, Military and Political Issues. *International Journal of Research and Innovation in Social Science (IJRISS)*, vol. V, Is. V, pp. 114–119.
21. Kaldor, M. (1981) *Global Insecurity: Arms Production and the Spread of Military Power*. London: I.B. Tauris. 244 p.
22. Regulation (EU) 2021/821 of the European Parliament and of the Council of 20 May 2021 setting up a Union regime for the control of exports, brokering, technical assistance, transit and transfer of dual-use items (recast). Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32021R0821>

23. Stohl, R. Understanding the Role of U.S. Industry in the Arms Trade Treaty. Available at: https://www.stimson.org/wp-content/files/file-attachments/US%20Industry%20and%20ATT_Web_0.pdf

24. Trybus, M. (2006) The new European Defence Agency: a contribution to a common European security and defence policy and a challenge to the Community acquis?. *Common Market Law Review*, vol. 43, pp. 667–703. Available at: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3716790

Дата надходження статті: 05.01.2026

Дата прийняття статті: 29.01.2026

Дата публікації статті: 27.02.2026